

Recordant Mrs. Darwin

EL TEMPS

“Era una gran dona”. Mercè Piqueras, biòloga i membre de l’Associació Catalana de Comunicació Científica, és categòrica. Ha recorregut de dalt a baix la biografia d’Emma Wedgwood (Emma Darwin per efectes matrimonials) i hi ha trobat una personalitat amb prou temps per a donar amb solvència la rèplica de qui ha estat un dels científics amb més transcendència de tots els temps. “En interessar-me i saber més coses de la vida d’Emma”, explica Piqueras, “he pogut aprendre també més coses sobre Darwin”. I aquest és el fil que ara estirarem.

Després del Beagle. Emma Wedgwood i Charles Robert Darwin es coneixien de menuts. De fet, eren cosins. I va ser, també de fet, gràcies al pare d’Emma, Josiah Wedgwood II, un pròsper fabricant de ceràmica decorativa (la marca-cognom perviu 250 anys després de la seva fundació), que el científic va poder emprendre el viatge del Beagle, el vaixell que l’havia de dur durant cinc anys a l’altra banda del món, fins a les Galápagos i els seus pinsans.

El 200 aniversari del naixement de Charles Darwin i els 150 anys que fa, aquest mateix novembre, de la publicació de l’“Origen de les espècies” han dut al primer terme de l’actualitat l’home que va descriure l’acció de la selecció natural en l’evolució dels éssers vius. Avui acostarem una mica més el camp de visió per conèixer la dona que va tenir al costat durant 43 anys: Emma Wedgwood, Mrs. Darwin.

El pare de Josiah Wedgwood II, Josiah Wedgwood sense número, va fundar la fàbrica famosa. Entre els seus fills, a més de Josiah II, pare d’Emma, n’hi va haver una que es deia Susannah i que es va casar amb Robert Darwin, el respectat doctor i temperamental pare de Charles. I quan aquell jove que havia deixat estar els estudis de medicina i també els de teologia va dir al doctor Darwin que tenia la possibilitat d’embarcar-se per acom-

panyar com a naturalista sense paga el capità Fitz-Roy dalt del Beagle, Robert Darwin s’hi va oposar “enèrgicament”. Però també va pronunciar unes paraules que –explica Charles Darwin mateix a la seva autobiografia– “van ser una sort per a mi: ‘Si pots trobar un home amb sentit comú que t’aconselli que hi vagis, tindràs el meu consentiment’”. L’oncle Josiah II va ser aquesta veu que li calia. Va parlar amb el doctor, que el considerava

“un dels homes més sensats del món”, i el seu futur gendre va tenir via lliure per a l'aventura. I explica el naturalista que, com que a Cambridge havia estat un mà foradada, va provar de consolar el pare dient-li que “hauria de ser terriblement llest per gastar-me a bord del Beagle més d'allò que em permetia la meua assignació”. Però l'home li va respondre amb un somriure explícit: “Tothom em diu que ets d'allò més llest, Charles.”

I a Charles Darwin el viatge li va canviar, en molts sentits, la vida. Per tantes dades com va poder aplegar (i que després va emprar en tota mena de treballs, especialment al llibre més transcendent de tots els que va escriure: *L'origen de les espècies*), per les conclusions que anava traient de les observacions, pel

(potser sentint-lo explicar, amb tanta passió com tenia, els detalls del viatge i les descobertes), però sí que tenim notícia, per una carta que va escriure a una seva tia quan ja eren promesos, el novembre del 1838, que mesos abans no havia volgut dir res de què pensava del jove Charles “per por que poguéssiu sospitar alguna cosa, i pensava que sabia com m'agradava, encara que aleshores no estava segura dels seus sentiments...”.

Darwin, d'una altra banda, en tornar del viatge, havia decidit que era hora de casar-se. Metòdic de mena, havia sospesat abans pros i contres. Literalment: va anar perfilant en un full de paper dues columnes amb avantatges i inconvenients: que si essent solter tindria més disponibilitat per a viatjar, però que, ben

Però aleshores escriu, a l'altra banda del full: “Un cop provat que és necessari casar-se, quan? Aviat o tard?” I fa, és clar, una altra llista.

Ella decideix. Quan es van casar, Emma Wedgwood tenia trenta anys, un més que el seu marit. En aquella època, ens recorda Mercè Piqueras, era “una edat en què una fadrina ja era considerada conca”. Val a dir, continua Piqueras, però, que si romania soltera “no era perquè no hagués tingut cap pretendent –se li n'havien presentat uns quants–, sinó perquè els havia rebutjats”. Per això Darwin, que no es veia gaire atractiu i sí en canvi tirant a avorrit, pensava que també a ell el refusaria. Però Emma tenia uns altres plans.

EL TEMPS

canvi definitiu de rumb en les seves perspectives (“atesa la ferocitat amb què he estat atacat pels ortodoxos, sembla ridícul que en determinat moment tingués la intenció de fer-me clergue”, escrivia a l'autobiografia, on explicitava acte seguit que la via clerical va, de fet, desaparèixer “de mort natural quan vaig deixar Cambridge i vaig embarcar al Beagle”), i perquè la noia amb qui sembla que havia mig festejat no va voler esperar-lo i es va casar amb un altre home al cap d'un any de tenir Darwin absent.

Qui sí que l'esperava, tanmateix, era la seva cosina Emma. Igual com la resta de la família, rebia amb emoció i orgull les notícies del jove científic que arribaven a casa en forma de llargues cartes que eren llegides en veu alta. No sabem si ja aleshores Emma servava intencions envers el seu cosí, o si se'n va enamorar després

mirat, possiblement la salut tampoc no li n'oferiria gaires possibilitats; que si, en casar-se, li caldria pensar a fer diners per a la família i tindria restriccions en les despeses pròpies (de solter, raonava, et pots comprar més llibres que si has de gastar diners en la mainada); que si, tanmateix, matrimoni i fills signifiquen “tenir companyia constantment, algú que s'interessi per tu i amb qui jugar (sempre és millor que un gos)”, per bé que, tot cal dir-ho, impliquen igualment carregoses visites als parents... Finalment, després de la detallada llista, Darwin conclou que se li fa intolerable de viure per sempre més com “un borinot castrat, treballant i treballant i prou”, s'imagina “sol en una casa bruta i plena de fum a Londres” o bé “amb una esposa asseguda en un sofà, amb un bon foc cremant a la llar, i llibres, potser música...”. Es casarà, per tant.

Emma era la setena filla d'una família raonablement rica. A casa seva, tal com destaca Piqueras, “es respirava un ambient intel·lectual” i tant ella com les seves germanes “van rebre una educació liberal, excepcional en aquella època”: va esdevenir “una noia culta que parlava francès, italià i alemany i s'interessava per la història i per la política”.

A deu anys havia passat sis mesos amb la família a París, i després ella s'hi havia quedat encara una altra temporada, amb la seva germana Fanny, en un internat. Hi ha qui diu que Chopin li va fer alguna classe de piano. Potser sí o potser no. El cas és que el tocava molt bé, i que en les llargues tardes de convalescència del marit (la salut del qual va ser sempre molt precària), el so del piano d'Emma va procurar a tothom un pregon benestar. I més coses: Dar-

win no es va estar de col·locar alguna vegada sobre el piano un pot amb cucs de terra per estudiar-ne les reaccions davant de l'estímul musical.

Passada l'aventura del Beagle i un cop casats, la vida dels Darwin va transcórrer de la manera més tranquil·la possible, instal·lats amb tots els fills (deu, en van tenir, dels quals els en van viure set) a l'espaiosa casa de Down que tot just si es trasbalsava per alguna reunió familiar (totes dues branques eren pròdigues i les trobades podien esdevenir tumultuoses) o la visita dels col·legues científics.

Tal com ens descriu la professora Piquer, Darwin era molt disciplinat i rutinari en la seva vida diària, i va encaixar perfectament amb el tarannà

ras). Tornar a la feina. A quarts de sis, descans, "i després escoltava la lectura d'alguna novel·la fins a les vuit, que era hora de sopar. Després jugava dues partides de dames amb la seva dona, llegia o escoltava la música que Emma interpretava al piano". A quarts d'onze ja era al llit. I des d'aquesta parsimònia va escriure un llibre que va trasbalsar la humanitat.

Charles Darwin va redactar una breu autobiografia que no es va publicar sencera fins l'any 1958, quan una seva néta, Nora Barlow, en va proporcionar la versió original. La que s'havia editat, cinc anys després de la mort del naturalista, tenia un 17% del text retallat. I bona part de l'efecte tisorà va ser causat per Emma. Ja fos perquè considerava

i de no ferir amb les seues opinions amics i familiars (l'almirall Sullivan, la tia Caroline, alguns vells criats...). Val a dir que bona part dels passatges retallats (que, de fet, ens parlen també de la censora) són petites perles que encara es destaquen més per l'efecte de la tisorà. La senyora Darwin va quedar especialment ferida per un passatge com aquest: "No hem de passar per alt la probabilitat que la introducció constant de la creença en Déu a les ments dels infants produeixi aquest efecte tan fort i, tal vegada, heretat en el seu cervell quan encara no és plenament desenvolupat, de manera que desfer-se de la seva creença en Déu els seria tan difícil com per a un mico desprendre's del seu temor i odi instintius a les serps."

D'esquerra a dreta, el "camí de pensar" per on passejava Charles Darwin al costat de la seva muller; una imatge del científic, de jove; la casa de Dawn, on va viure el matrimoni des de poc després del casament, i que actualment és un museu; dues imatges de l'interior reconstruït: l'estudi i el piano d'Emma (Wedgwood) Darwin.

serè d'Emma: "Esmorzava sol a tres quarts de vuit i després, al seu estudi, treballava fins a dos quarts de deu." Una pausa per a la lectura del correu, que sovint li llegia Emma (ell va tenir llargues recaigudes d'una malaltia crònica que el deixava esdernegat, i sovint era la muller qui li responia les cartes –cal tenir present que, des de l'aparent retir al camp, va tenir una intensíssima activitat epistolar que li va garantir el contacte amb científics de tot el món). A dos quarts d'onze reprenia l'estudi. A les dotze "paia" idees fent un passeig, "amb el seu caminar pausat", bé al costat d'Emma, bé acompanyat del gos, pel quart de milla que feia de llarg el seu "camí de pensar". Havent dinat, llegir la premsa i escriure cartes. Migdiada. Passejada pel jardí ("però abans es canviava de roba", puntualitza Pique-

que determinades afirmacions podien ofendre algunes persones (ella mateixa se'n declarava dolguda), ja fos per evitar de transmetre una "mala imatge" del marit, va participar activament en la retallada. I el text va veure eliminats comentaris mordaços sobre col·legues de ciència o coneguts, valoracions familiars, trapellereries d'infantesa o algunes de les seves reflexions sobre la religió. Tal com destaca Martí Domínguez al pròleg de l'autobiografia darwiniana, "si bé els era impossible de presentar-lo com un creient practicant, van evitar almenys que les opinions més àcides i desenganyades veiessin la llum. Es tractava de salvaguardar el seu bon nom

Emma Wedgwood era una dona religiosa. Charles Darwin, a mesura que avançava en el seu coneixement del món, va anar deixant aquesta mena de creences fins a declarar-se obertament agnòstic. Ella patia per això i ell patia de veure-la patir. "Qualsevol cosa que et preocupi també em preocupa a mi, i seria molt desgraciada si pensés que no serem sempre l'un per a l'altre", li havia dit Emma en una carta, parlant sobre la qüestió de la religió. Ell hi va escriure, després, al final: "Quan hagi mort, sàpigues que moltes vegades he besat aquestes paraules i hi he plorat al damunt."

Núria Cadenes